

Çelikleme ve Daldırma

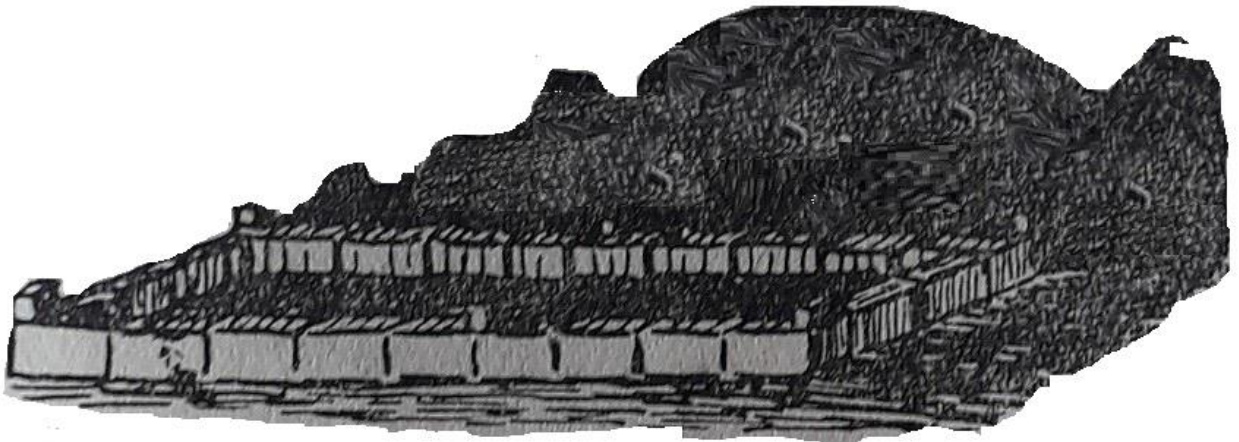
Çay Yetiştiriciliği, Mevlüt Kinez, 1962

Çay bitkisi de asma ve incir gibi çelikleme suretiyle yetiştirilebilmektedir. Ancak, çayın çelikle üretilmesi asma veya incirde olduğu gibi kolay değildir. Yapılması zor ve zaman alıcı bir iştir. Bununla beraber, faydaları da çoktur. Öyle çaylıklar vardır ki, içlerinde bulunan ocakların hemen hepsi başka karakter taşır. Kimisi erken sürgüne başlar ve Kasım ayının ilk haftası sonuna kadar dört sürgün devresini de ikmal eder; kimisi sürgüne geç başlar, sürgün devresi erkenden nihayete erer; kimisi bol mahsullüdür, dolgun ve iyi evsafa sürgün yetiştirir; kimisi ise, çok fazla kör filiz verir, çiçeğe ve tohuma kaçar. Bütün bu hususiyetler çayın tabiatında, onun iç yapısında gizlenmiştir.

Bizim için, şimdilik en makbul olan hususiyet, erken sürgüne başlamak ve bu halin uzun zaman devam etmesidir. Çünkü, bu hususiyeti kendine toplayan bir ocak bol mahsul veriyor demektir. Şu halde, çelikle üretmeye karar verdiğimiz zaman, böyle iyi vasıflar taşıyan ocakları daha önceden seçip tespit etmemiz lazımdır. Böyle karakteri bulunduğu az çok tahmin olunan ocakların mahsulü, hiç olmazsa 2-3 sene ayrı ayrı toplanır ve tartılır. Senelik verimleri hesaplanır. Bir ocağın senelik mahsul miktarı bir kilodan az olmamalıdır. Aksi halde, çelikle uğraşmaya değmez. Memleketimizdeki çaylar içerisinde iki kilo, iki buçuk kilo ve hatta üç kilo mahsul veren ocaklar vardır.

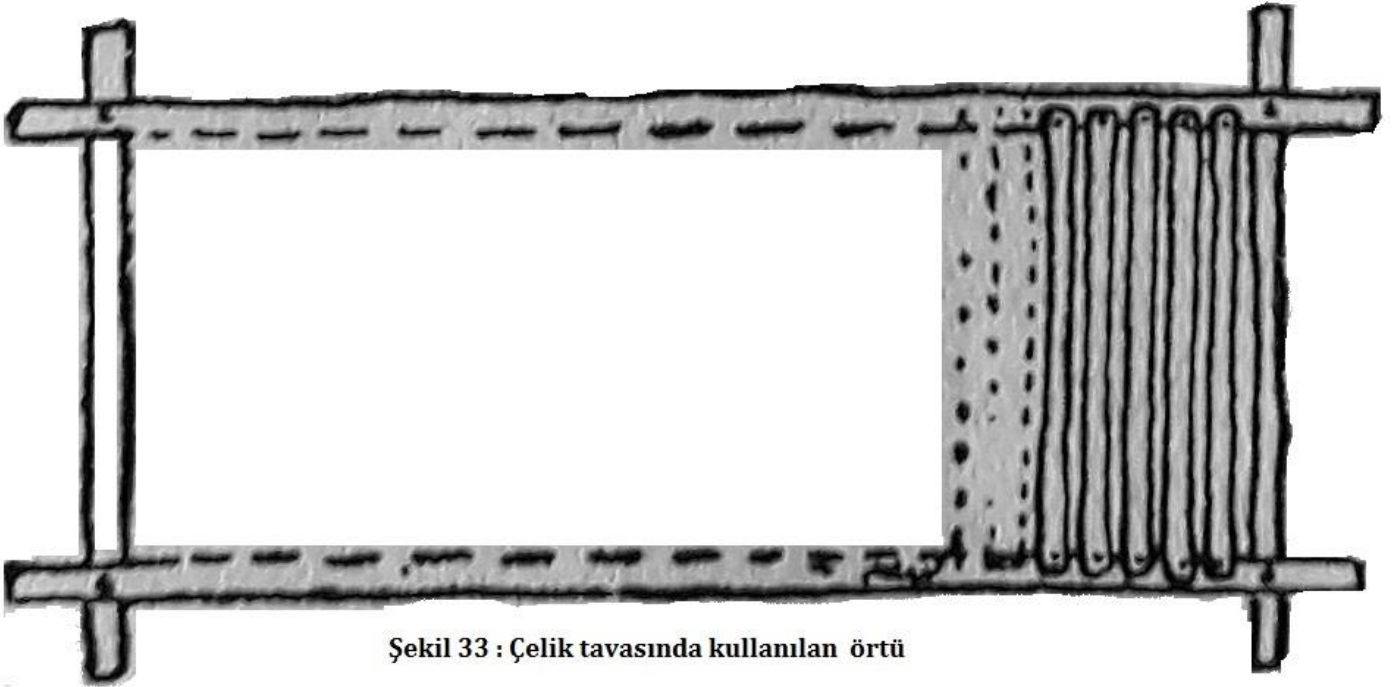
Böyle bol verimli, mahsuldar ocaklar tespit edildikten sonra bunlar, budama zamanında derin budamaya tabi tutulur. O yaz devresinde çıkan sürgünler, Temmuz sonuna veya Ağustos'un yarısına kadar büyümeye terkedilir.

Çelik dikilecek olan yerin de, en az üç ay evvelinden hazırlanması lazımdır. Bu yerin, her zaman görülüp kontrol edilebilecek yakınlıkta, en iyisi evin bahçesinde olması icabeder. Bu yer, şiddetli rüzgârlara açık olmayacak, kolayca havalanabilecek ve güneş görecektir. En az iki sene önceden iyice yanmış, hayvan gübresiyle gübrelenmiş, itina ile işlenmiş ve tezeleri ufalanmış, gevşek tabiatlı ve rutubeti tutabilir tarzda bir toprak ihtiva etmelidir.

Şekil 32 : Çelik tavası

Böyle yerler bir metre genişliğinde ve 2-3 metre uzunluğunda tavalara ayrılır ve bu tavaların üzerine, iki kısım orta incelikte dere kumu ile bir kısım temiz orman toprağı karışımı, 2-3 santimetre kalınlık yapacak şekilde serilir (Şekil: 32). Tavaların etrafı 20 santimetre yüksekliğinde tuğla veya briket duvarla örülür, veyahutta etrafı kapayacak tarzda tahtalar hazırlanır. Tavanın üstünü örtecek büyüklükte, aralarında 1-2 milimetrelük boşluk bırakacak şekilde yanyana çakılı ve 2-3 santimetre kalınlığında kamış veya ağaç çitalardan yapılmış bir örtü bulundurulur (Şekil: 33). Bütün bu işlerden sonra çelik yeri hazırlanmış demektir.

Şekil 33 : Çelik tavaında kullanılan örtü

Temmuz sonuna veya Ağustos yarısına kadar büyümeye bırakılan, budanmış ocaklardaki dallar dip kısmından kesilmek suretiyle alınır ve hemen, ıslatılmış bir çuval arasına katlanarak çelik yerine getirilir. Bu işi, bulutlu bir havada yapmak daha iyidir. Hava güneşli ise, ikindiden sonra işe başlanır ve mümkün mertebe serinde çalışılır.

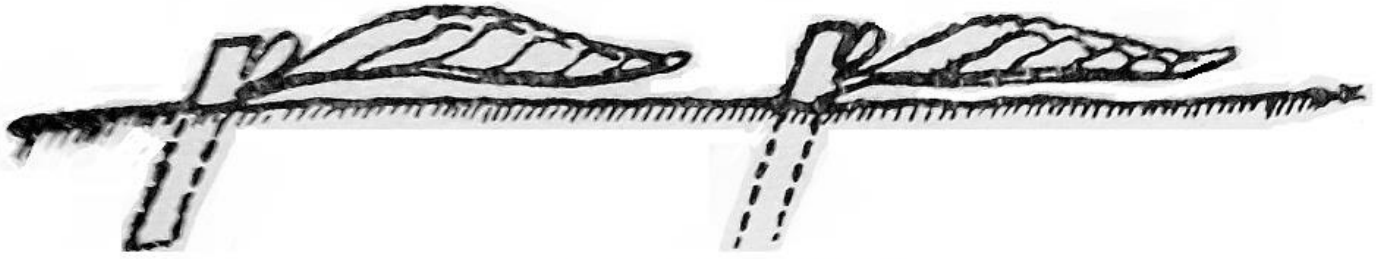
Sıra, çeliklerin yapılmasına gelmiştir. Tek tek, alınan dallar muayene edilir. Bir dal üzerinde yapraklar arasındaki mesafeler, hemen hemen aynı uzaklıkta ve yapraklar sağlam, canlı olmalıdır. Dalın dip tarafında kalan kahverengindeki odunlaşmış kısım kesip atılır. Dalın ucundaki, tamamen yumuşak ve gevrek olan sürgün kısmı da atılır. Ortada kalan ve ne tam odun, ne de gevrek olan, vasat (otsu) kısımdan çelik yapımına başlanır (Şekil: 34). Bunun için keskin bir bıçakla (Şekil: 35) deki gibi tek yapraklı kısımlar kesilerek su dolu bir kaba atılır. Her bir kısım ÇELİK adını alır. Dal mevcudu ve hazırlanmış olan yerin büyüklüğüne göre çelik miktarı ayarlanır. Tavalar süzgeçli teneke ile ıslatılır ve çelikler sıra halinde onar santimetre aralıklı olarak, yaprak yere paralel ve fakat yere dokunmayacak şekilde dikilir (Şekil: 36).

Şekil : 34
Çelik alacak bir dal
A-B arası çelik yapmağa elverişlidir

Şekil : 35
Bir çelik

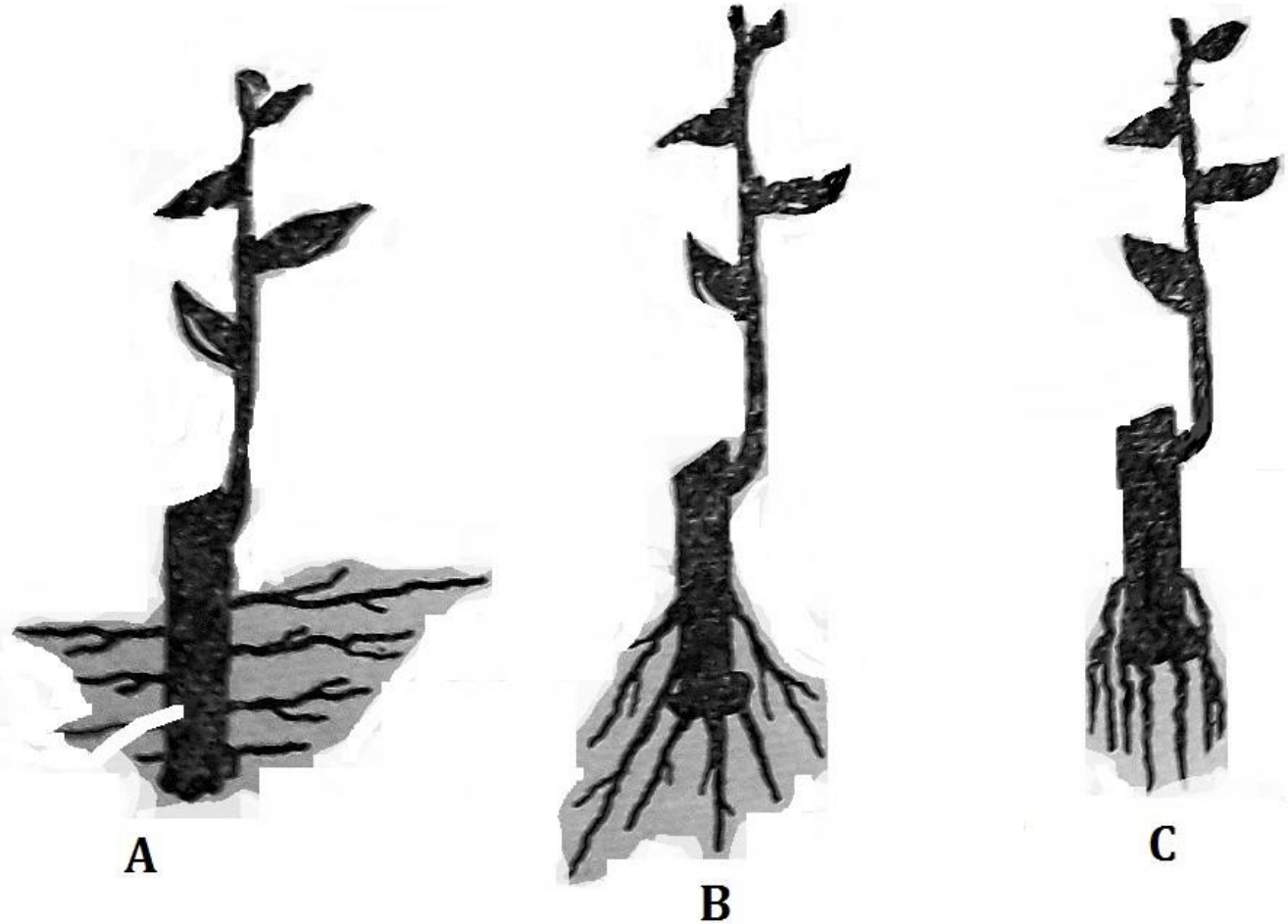

Şekil 36 : Çeliklerin dikilmesi

Güneşli havalarda tavaların üzeri örtülür. Bulutlu, hafif yağışlı ve akşamüzeri örtüler kaldırılır. Şiddetli yağmurda da tavaların örtülmesi lazımdır. Toprak kurumaya başlar başlamaz süzgeçli teneke ile sulamak icabeder. Bu işlere harfiyen riayet etmek şarttır. Yabancı ot çıkması halinde, bunların çok dikkatli toplanması şarttır. Bu esnada çeliklere katiyen dokunulmaz.

Takriben, iki buçuk veya üç ay sonra çeliklerde hem kök, hem de sürgün teşekkül eder. Fakat, bütün çelikler aynı tarzda görülmez. Yüzde 60-70 köklenme çok iyi bir netice sayılır. Bir çok çelik de kötü vasıflı kök çıkarır. Umumi olarak, çeliklerde üç tip köklenme görülmektedir. Birinci tipte kökler tamamen yanlara doğru gider (Şekil: 37). İkinci tipte kökler dikine istikamet alır. Üçüncü tipte ise, kökler konik bir durum gösterirler ki, en makbul şekil olarak bu tip kabul edilmektedir. Bu köklenme tarzları, çeliğin alındığı ocağın türüne, melezlik derecesinin kuvvetli veya zayıf oluşuna göre

değişir. Konikvari köklenme şekli gösteren çeliklerin daha uzun ömürlü oldukları anlaşılmıştır. Bu itibarla çelikleri asıl araziye nakletmeden evvel kök durumlarını da tetkik etmek icabetmektedir. Dolgun ve konikvari köklenme gösteren çelikler, çok dikkatli olarak, zedelenmeden, toprağıyla birlikte sökülür ve daha önceden hazırlanan çaylıktaki çukurlara dikilirler. Dikme esnasında, asıl çelik kısmı tamamen toprağıya gömülmez, köksüz kısım dışarda bırakılır.

Şekil : 37 Çeliklerde kök durumu

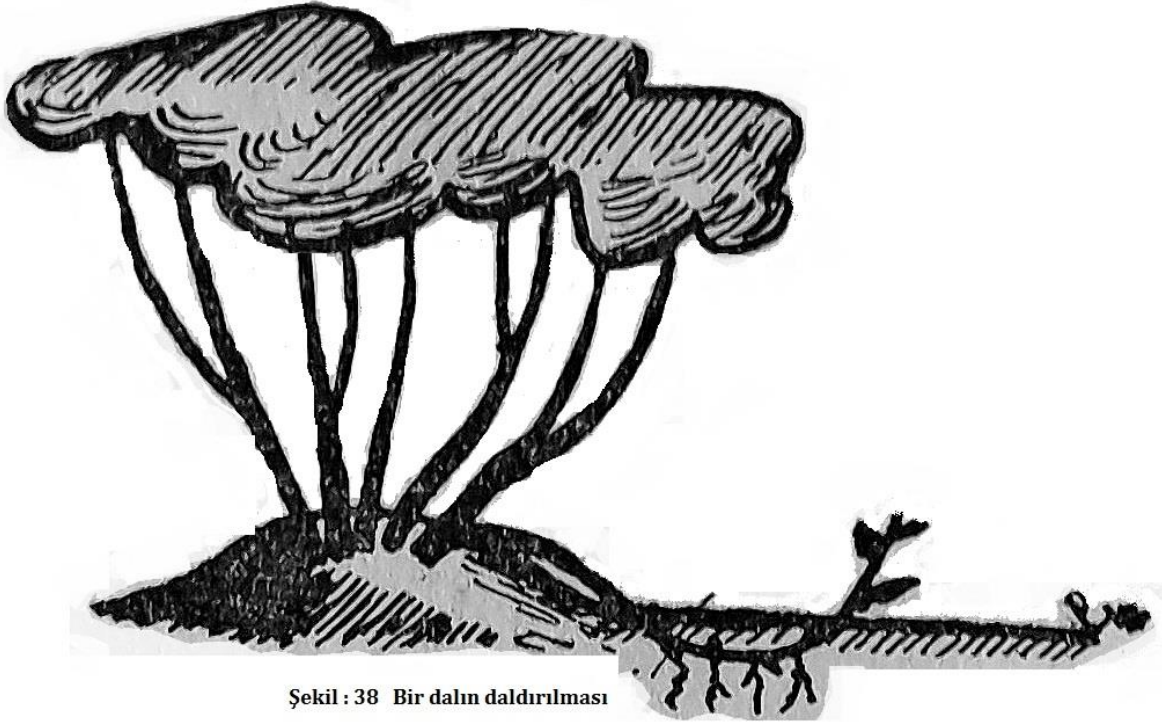
A. Yatık kök B. Konik kök C. Dikine inen kök

Çelikler asıl araziye dikildikten sonra artık birer fidanırlar ve tohumdan yetiştirilen fidanlara yapılan her türlü bakım işleri aynen bunlara da tatbik edilir.

Bir ocaktan alınan çeliklerden ne kadar çok çelik fidanı elde edilebilirse, çaylıkta da o kadar çok birbirinin aynı ve mütecanis ocak yetiştirilmiş olur. Bunlar, çelik alınan ocak kadar bol ve onun aynı evsafında mahsul verirler.

Daldırma ile de, bir ocağın evsafını aynen ihtiva eden mütecanis fidanlar elde etmek mümkündür. Bu usulünde muhtelif şekilleri mevcuttur. Çay ocağının muntazam bir dalı, toprağıya gelecek olan kısımlarındaki yapraklar dökülmek suretiyle, (Şekil: 38) de görüldüğü gibi toprağıya daldırılır. Üzeri 10-15 santimetre kalınlığında toprak tabakasıyla örtülür ve bastırılır. Takriben 3-4 ay içerisinde, toprak altındaki kısmın

köklendiği görülür. Kesilip ayrılan bu dal bir fidan halindedir. Köklerin nihayetine gelen kısımdan kesilir, kesim yeri perdelanıp macunlanarak dikilir.

Şekil : 38 Bir dalın daldırılması

Başka bir daldırma şekli ise şöyle yapılır: seçilen münasip ocak budama mevsiminde toprak seviyesinden budanır. Çıka sürgünler bir yaz devresi sonuna kadar büyütülür. Sonbaharda (Şekil: 39) daki gibi toprakla örtülür ve oldukça bastırılır. Gelecek ilkbaharda genç dalların, toprak içinde kalan kısımlarında kök teşekkül ettiği görülür. Bunlar dikkatle ayrılır ve fidan halinde dikilirler.

Şekil : 39

Derin budamadan sonra bir senelik dalların daldırılması